

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка
Наукова бібліотека

Бібліографічний огляд

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ ЯК ПЕДАГОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН

Суми 2022

*Перед людиною є три шляхи до пізнання:
Шлях мислення – найбільш благородний,
Шлях наслідування – найбільш легкий і
Шлях особистого досвіду – найбільш важкий.*

Конфуцій

Сучасна школа покликана виробити в кожного учня звичку активно брати участь у вирішенні важливих питань життя колективу, вміння формувати, висловлювати і відстоювати свою думку, поважати думку інших людей. Готувати молодь до умов сучасного життя неможливо шляхом бездумного і безпосереднього засвоєння встановлених істин. Щоб виховати навички спілкування та співробітництва, навчити школярів вчитися, вчитель має докорінно змінити зміст своєї діяльності. Головне завдання не «донести», «пояснити», «показати» учням, а організувати спільний пошук розв'язання завдання. Такі умови навчання потребують вміння вислухати всіх, встати на позицію кожного учня, щоб зрозуміти логіку його міркування і знайти вихід з постійно мінливої навчальної ситуації, аналізувати відповіді, пропозиції дітей і непомітно вести їх до вирішення проблем. Тому вдосконалення навчально-виховного процесу вимагає від учителя не пасивного засвоєння учнями знань, а активного формування їх мислення, зокрема критичного.

Важливо усвідомити: світ не такий, яким ми його бачимо. Іноді не варто вірити навіть власним очам – можна не мати жодних проблем із зором, але при цьому по-різному відповідати на питання, які кольори ми бачимо на зображенні. Кожен із нас сприймає світ через певне дзеркало, в якому відображені ми самі.

Інформаційне суспільство все більше зосереджує увагу людства на критичному мисленні як важливому елементі успіху в житті. Критичне мислення, вміння ставити ефективні запитання та формулювати оригінальні рішення не можна вважати додатковою або неважливою здатністю людини у XXI столітті.

Для розв'язання серйозних проблем сучасності (глобальне потепління, економічні кризи, дефіцит їжі й води тощо) потрібні значні інноваційні зрушення, а отже – розвинене незалежне мислення людей. Швидкий розвиток технологій вимагає, щоб учні, студенти не лише опановували нові комплекси знань й умінь/навичок, а й постійно оцінювали результати й наслідки власних дій і поведінки.

Критичне мислення та освітній процес, побудований на його засадах, за останні 10 років стали основою освітніх реформ у провідних країнах Європи.

Навички критичного мислення дають змогу не розгубитися у перенасиченому інформацією середовищі й не піддаватися маніпуляціям.

Критичному мисленню притаманні такі властивості, як усвідомленість та самовдосконалення. Усього можна виділити 7 головних принципів критичного мислення: усвідомленість, самостійність, рефлексивність (самоаналіз), цілеспрямованість, обґрунтованість, контрольованість, самоорганізованість.

Психолог Даніель Канеман виділяє у людській психіці дві системи. Система 1 – це швидкий спосіб мислення, він дозволяє швидко приймати рішення. Система 2 – це аналітична робота, яка вимагає часу та зусиль. Вони обидві потрібні, але важливо залучати кожен у відповідний час.

Три інструменти для розвитку критичного мислення.

Лупа – це презумпція хибності. Усе почуте, прочитане чи навіть побачене варто піддавати сумніву.

Дзеркало знадобиться, щоб пам'ятати, що ми бачимо світ через власне відображення. Вивчати когнітивні викривлення і не давати їм заманити у пастку.

Ваги потрібні, щоб ставати на бік опонента. Цей метод добре використовувати у командній роботі, зокрема у компаніях.

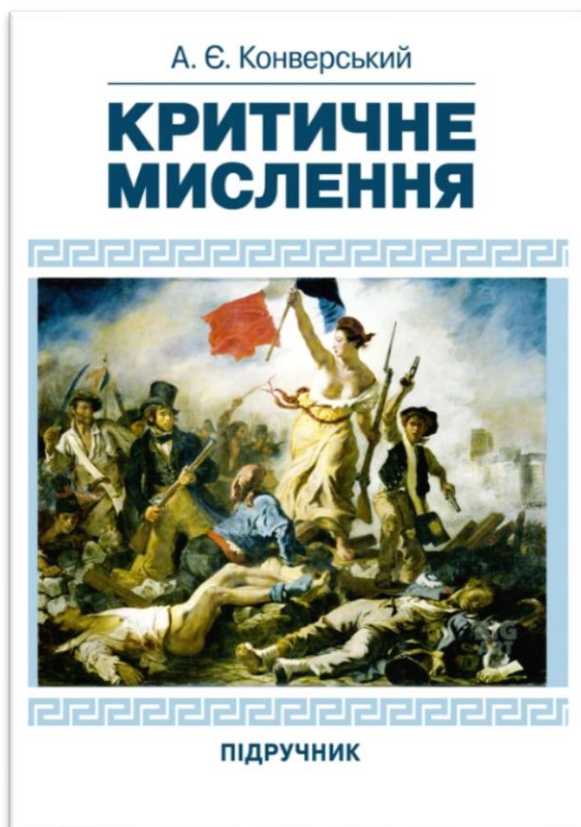
А тепер спробуйте поглянути на власні емоції зі сторони і подумати, кому вигідні ваші переживання. Перерахуйте усіх, кому на руку ваші емоції. А чи корисні вони вам? Уникнути емоцій, звісно, неможливо, але можна правильно їх оцінити і навчитися не діяти під їх впливом.

Є різні способи навчитись критично мислити. З деякими з них ви можете ознайомитись на сторінках видань. Це, певно, не допоможе вирішити цілком складні проблеми життя, але допоможе приймати більше правильних рішень. В основі всього цього лежать навички критичного мислення, і обумовлюються глибоким знанням правил і законів логіки.

Саме тому огляд розпочинається з підручника, який присвячений одній із самих цікавих і необхідних галузей людської діяльності – критичному мисленню.

Конверський А. Є. Критичне мислення [Текст] : підручник для студентів навчальних закладів вищої освіти усіх спеціальностей / А. Є. Конверський. – Київ : Центр учбової літератури, 2018. – 344 с.

Підручник знайомить з визначенням логіки як науки, з поняттям критичного мислення, розкриває логічні операції над поняттями, дає логічні характеристики судження, доводить теорію умовиведення, визначає співвідношення аргументації та логічного обґрунтування знання. При розкритті історичного характеру логіки як науки автор опирається на логічні вчення Аристотеля, новаторські ідеї логіки Ф. Бекона, особливості логіки Стоїків. Класифікація та види суджень, види складних суджень. Адже вміння будувати доведення, спростування, доводити аналогії, висувати гіпотези, здійснювати пояснення, передбачення, знаходити і усувати помилки в своїх та чужих міркуваннях, бути непереможним в дискусії, полеміці робить успішним в бізнесі, політиці, юридичній теорії та практиці, науці та повсякденному житті.

Допомогти навчитися ефективно мислити і доносити свою позицію конкретному адресатові – мета книги:

Тягло, О. В. Критичне мислення [Текст] / О. В. Тягло. – Харків : Вид. група «Основа», 2008. – 187 с.

В посібнику розкривається поняття «критичне мислення», навіщо вивчати науку логіку й опановувати майстерність критичного мислення.

Розглядаються основні закони правильного мислення і їх порушення; розуміння міркування, а саме – природа розуміння, природні витoki нерозуміння міркувань; у чому полягають ціннісні припущення, дескриптивні.

Після того, як міркування і окремі його складові проаналізовані та зрозумілі, їх слід оцінити, – тому подана оцінка міркування: її сутність,

поняття про постановку питання і пошук відповіді, чи правильний висновок з проблеми, чи правильно побудовані умовиводи.

Остання фаза критичного мислення – власне критика – нерозривно пов'язана з фазою оцінки проблемного міркування, від якої її часто важко відділити.

Критика не самодостатня, оскільки розв'язання реальних проблем зазвичай вимагає поєднання її з творчістю.

Тому розглядається дві сторони успішного розв'язання проблем, творче мислення у індивідуальному розв'язанні, а також творчість у колективному розв'язанні проблеми.

Матеріали із проблем запровадження стратегії методів і прийомів розвитку критичного мислення учнів під час викладання різних предметів у загальноосвітній школі містяться в посібнику:

Технології розвитку критичного мислення учнів [Текст] : навчально-методичний посібник для вчителів загальноосвітніх навчальних закладів / А. Кроуфорд [та ін.]. – Київ : Плеяди, 2006. – 217 с.

Посібник є вдалим зразком методичної публікації, яка є корисною для українських вчителів.

По-особливому описана модель навчання буде плідною для тих учителів, які вже успішно запроваджують інтерактивні технології навчання на уроках з різних предметів.

Посібник містить велику кількість методів і прийомів для активного навчання і розвитку критичного мислення.

У виданні є методичні і технологічні розробки, об'єднані єдиною метою розвитку мислення учнів.

Посібник присвячено практиці живого викладання, наслідком якого є активне навчання та критичне мислення.

Запропоновані численні приклади сприятимуть використанню даних методів, а також формуванню власного судження про такий спосіб викладання та навчання.

Основні теоретичні відомості та методологічні поради щодо впровадження технологій розвитку критичного мислення у практику роботи початкової школи розкриває видання:

Матоніна, Р. Д. Розвиток критичного мислення учнів початкових класів [Текст] / . Д. Матоніна. – Х. : Вид. група «Основа», 2013. – 175 с.

Автор розкриває теоретичні основи розвитку критичного мислення учнів початкових класів, особливості структурування уроку в контексті розвитку критичного мислення, його технологію у практиці сучасної початкової школи, подає характеристику основних прийомів розвитку критичного мислення. Також надає вправи як важливий засіб розвитку критичного мислення, рекомендації щодо впровадження щодо технології критичного мислення у навчальній

діяльності молодших школярів.

Все це є актуальним на кожному етапі шкільної освіти, а її початкова ланка є фундаментом формування критичного мислення.

Варто зазначити, що передові компанії світу серед перших вимог до своїх співробітників висувають вміння філософського критичного мислення, аналізу і аргументації. Виникає питання, де, коли і як навчитися цим вмінням – відповідь на це дає стаття:

Мороз, О. В. Програма «Філософія для дітей» як ефективна модель розвитку критичного мислення в учнів початкової школи [Текст] / О. В. Мороз // Виклики XXI століття: наука, філософія, освіта : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 20-21 листопада 2019 р., м. Суми / МОН України, Сумський державний педагогічний ун-т ім. А. С. Макаренка ; [наукова редакція: Н. М. Зленко, Т. О. Пономаренко]. – Суми : [ФОП Цьома С. П.], 2019. – С. 115–118.

Однією із відповідей на запити сучасності є навчання критичному мисленню.

З педагогічної точки зору, критичне мислення – це комплекс мисленнєвих операцій, що характеризується здатністю людини, а якою саме – перераховується в статті.

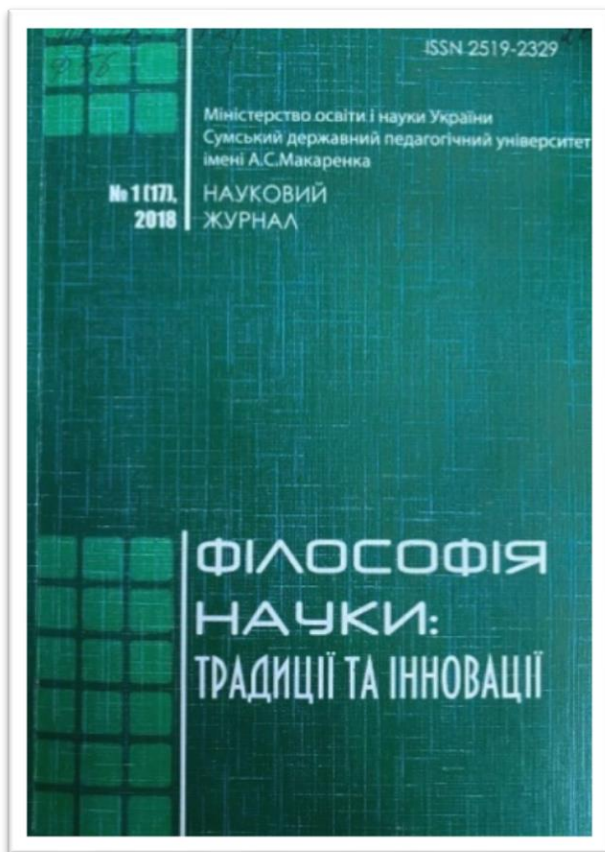
Розглянуто важливі ключові характеристики, які має критичне мислення. Звернуто увагу на морально-психологічний стан дітей при розвитку критичного мислення.

На основі системи навчання дітей філософії М. Ліпман проаналізовано проблему розвитку критичного мислення.

Запропонована програма націлена на розвиток в учнів «мислення вищого порядку», навчити їх міркувати розумно. Таке мислення має бути критичним, креативним і піклувальним. Отже, проблема розвитку критичного мислення є актуальною для української освіти.

Перед сучасною школою стоїть завдання виховати людину незалежною, вільною, здатною самостійно осмислювати явища навколишньої дійсності, відстоювати власну думку перед будь-ким і будь-де. На це і націлена стаття:

Наумкіна, О. А. Філософія впродовж усього життя – вимога часу [Текст] / О. А. Наумкіна // Філософія науки: традиції та інновації : науковий журнал / МОН України, Сумський державний педагогічний ун-т ім. А. С. Макаренка ; [редкол.: Н. В. Кочубей, В. А. Косяк, Є. О. Лебідь та ін.]. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2016. – № 1/2 (13/14). – С. 60–71.

У статті обґрунтовується доцільність організації наскрізного навчання філософії, починаючи з дитячого віку і завершуючи університетами третього покоління.

Виявлено, що генеруючим чинником реалізації концепції «філософія впродовж усього життя» є суспільна потреба у розвитку критичного мислення і формуванні інтелектуального поля особистості для постійного пошуку відповідей на глибинні сенсожиттєві проблеми людського існування.

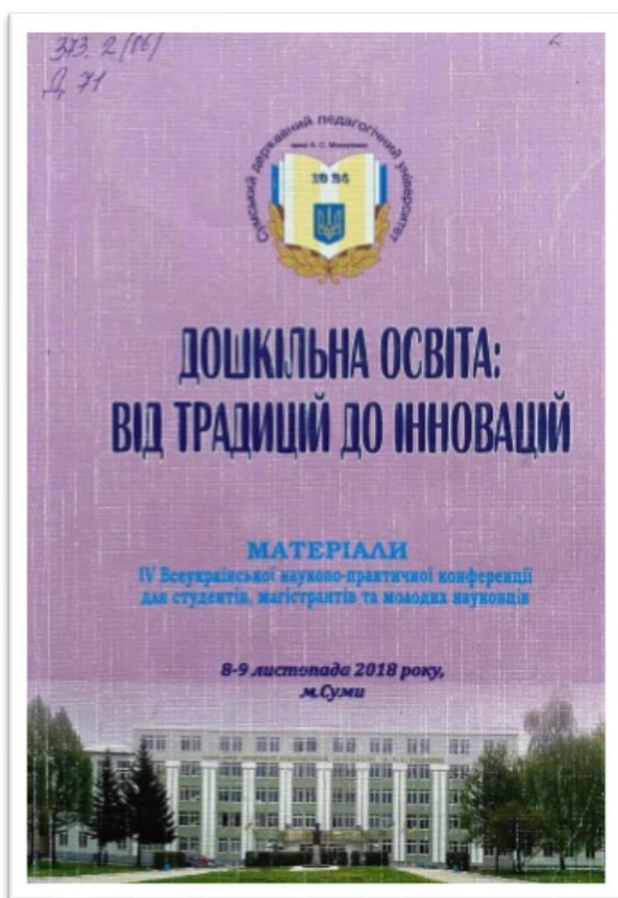
Наголошено, що для організації наскрізного навчання філософії в суспільстві треба створити як вертикальні структури за принципом наступності, так і горизонтальні за принципами варіативності, різноманіття і забезпечити узгоджений, скоординований розвиток всіх цих рівнів та сфер.

Таким чином, генеруючим чинником реалізації концепції «філософія впродовж усього життя» є суспільна потреба у розвитку критичного мислення і формуванні інтелектуального поля особистості для постійного пошуку відповідей на глибинні проблеми людського існування.

Сучасне українське суспільство змінюється як на глобальному, так і на локальному рівні. Це вимагає нових підходів до підготовки людини до життя, зокрема засобами освіти.

Тому наскрізним завданням навчально-виховного процесу у Концепції нової української школи є розвиток критичного мислення, про що свідчить стаття:

Парфілова, С. Розвиток критичного мислення як психолого-педагогічна проблема [Текст] / С. Парфілова, А. Золотіна // Дошкільна освіта: від традицій до інновацій : матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції для студентів, магістрантів та молодих науковців, 08-09 листопада 2018 року / МОН України, Сумський державний педагогічний ун-т ім. А. С. Макаренка ; Управління освіти і науки Сумської обласної державної адміністрації ; [редкол.: Ю. О. Лянной, Л. В. Пшенична, В. І. Шейко та ін.]. – Суми : [ФОП Цьома С. П.], 2018. – С. 362–365.

Зазвичай людина прагне досягти істини. Щоб розв'язати цю одвічну задачу більш-менш упевнено і ефективно, вона має мислити правильно. Цьому допомагає і навчає логіка, яку зазвичай визначають як науку про закони і форми правильного мислення.

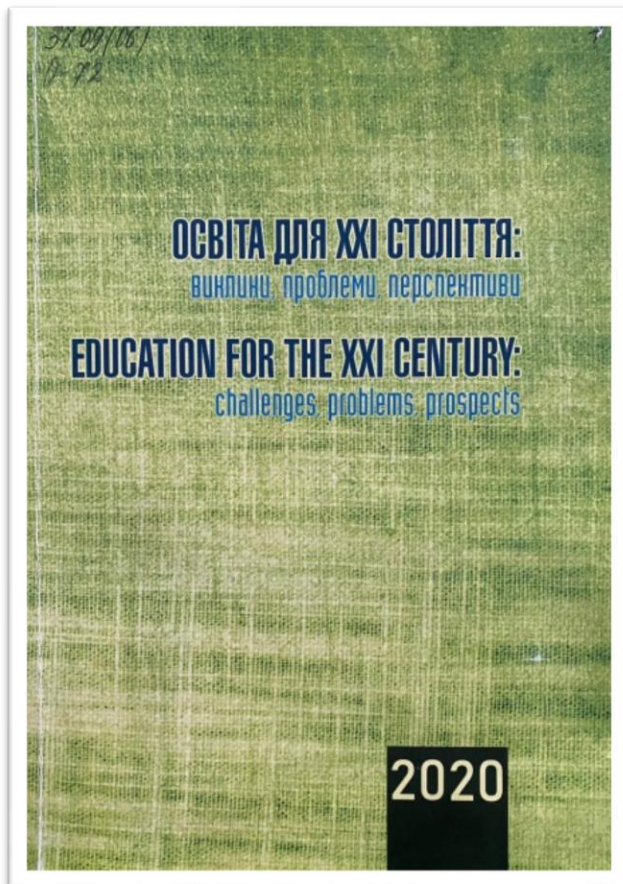
У статті розкрито різні підходи до розуміння критичного мислення, акцентується увага на можливостях його розвитку у молодшому шкільному віці.

Її мета – розглянути і проаналізувати існуючі питання критичного мислення, з'ясувати психолого-педагогічне підґрунтя його розвитку.

Розвиток критичного мислення відіграє особливо важливу роль у дітей «нового покоління», які вміють розмірковувати, спілкуватися, чути та слухати інших, отримувати якісні знання, спираючись не на запам'ятовування, а на вдумливий творчий процес пізнання світу через постановку проблеми та пошук її рішення.

Критичне мислення сьогодні один з модних трендів і не лише в освіті. Про те, що його розвиток є одним з наскрізних завдань навчально-виховного процесу в школі, – йдеться у статті:

Рибак, О. Сучасна технологія розвитку критичного мислення в Новій українській школі [Текст] / О. Рибак // Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, 12-13 листопада 2020 р. / МОН України, Сумський державний педагогічний ун-т ім. А. С. Макаренка ; Департамент освіти Сумської обл. державної адміністрації та ін. ; [редкол.: А. А. Сбруєва, М. А. Бойченко, Т. М. Дегтяренко та ін.]. – Суми : Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2020. – С. 24–28.

В статті автор розглядає, що таке критичне мислення, використовує досвід науково-технічної бази, технологію розвитку критичного мислення, як вона допомагає учням не тільки засвоїти новий обсяг, а й сприяє розвитку їх особистісних якостей. Мова йдеться про українських дослідників даної проблеми. Сьогодні в наукових джерелах можна знайти різноманітні визначення технології розвитку критичного мислення.

Охарактеризовано ознаки людини з критичним мисленням; які позитивні зміни в учнів від використання дієвих стратегій критичного мислення. Які є обов'язковими елементи розвитку такого мислення, що означає критично мислити і яка технологія розвитку критичного мислення. І як підсумок: технологія критичного мислення спрямована на творчий розвиток, інтелектуальне та духовне осмислення особистості.

Проблема викладання філософії та філософських дисциплін у середніх і вищих навчальних закладах на сьогодні набуває великого значення, особливо в контексті формування креативного та критичного мислення, яке є нагальною вимогою. Освітнянські журнали також висвітлюють тему критичного мислення:

Глушко, Т. Філософські засади випереджальної економічної освіти [Текст] : [вища економічна освіта та критичне мислення] / Т. Глушко // Вища освіта України. – 2019. – № 1. – С. 22–28.

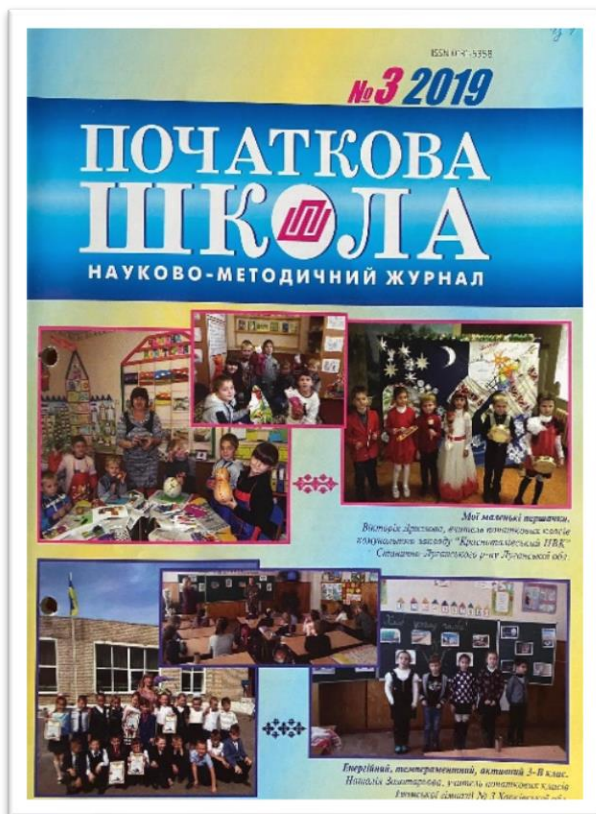
Стаття присвячена дослідженню альтернативних стратегій розвитку сучасної економічної освіти на рівні національних вищих навчальних закладів. Відстоюється позиція, згідно з якою головними орієнтирами такої освіти мають бути розвиток критичного та креативного мислення у нового покоління економістів. Стверджується ідея непродуктивності наслідування вже існуючих економічних стратегій та акцентується авторська позиція щодо вдосконалення змісту навчальних програм з

економіки, зокрема пропонуються відповідні міждисциплінарні навчальні курси та надається їх короткий опис.

Основні тенденції розвитку ринку праці – як у світі в цілому, так і в Україні зокрема – засвідчують, що суттєво зростає попит на такі компетенції, як гнучкість та критичність мислення, креативність, високоефективні комунікативні навички, ініціативність та здатність до командної роботи.

Розвиток критичного мислення не є «модним підходом», покликаним прикрасити урок, забезпечити дітям задоволення від використання ігрових прийомів, групових форм роботи, частої зміни діяльності – це і є мета приведеної нижче статті:

Іщенко, О. Підручники для Нової української школи - помічники вчителя у формуванні критичного мислення учнів молодших класів [Текст] / О. Іщенко, С. Логачевська // Початкова школа. – 2019. – № 3. – С. 4–7.

Разом із традиційною методикою технологія розвитку критичного мислення формує базові компетентності людини відкритого інформаційного простору, медіа- й інформаційну грамотність. В статті показано, як саме досягаються зазначені цілі у підручниках. В основу статті взято роботу над одним твором.

Крім того велику увагу приділено формуванню критичного мислення за допомогою виконання завдань різного характеру і складності. Тут і приклади рольової гри, дискусії, вирішення конфліктних ситуацій, розробка проектів тощо.

Сьогодення вимагає аналізувати події, що відбуваються, бути терпимими до іншої точки зору, розглядати припущення як гіпотези, які потребують перевірки, і відмовлятися від тих, які цієї перевірки не витримують, виробити установку на критичне ставлення до себе й навколишнього світу – ці та інші питання розглянуто в статті:

Батрун, І. В. Технологія розвитку критичного мислення і сучасний освітній процес [Текст] / І. В. Батрун // Педагогічна майстерня. – 2018. – № 1. – С. 9–16.

Завданням педагогіки й психології є виховання такої особистості, яка могла б мислити й діяти самостійно. Виходячи з цього ці науки мають достатнє уявлення про формування різного мислення, зокрема критичного.

Тому у статті подається визначення психолого-педагогічних основ формування критичного мислення, ключові навички для нього, та як можна його визначити.

Так як критичне мислення – мислення самостійне, за словами автора, то доводиться, що саме самостійність і є,

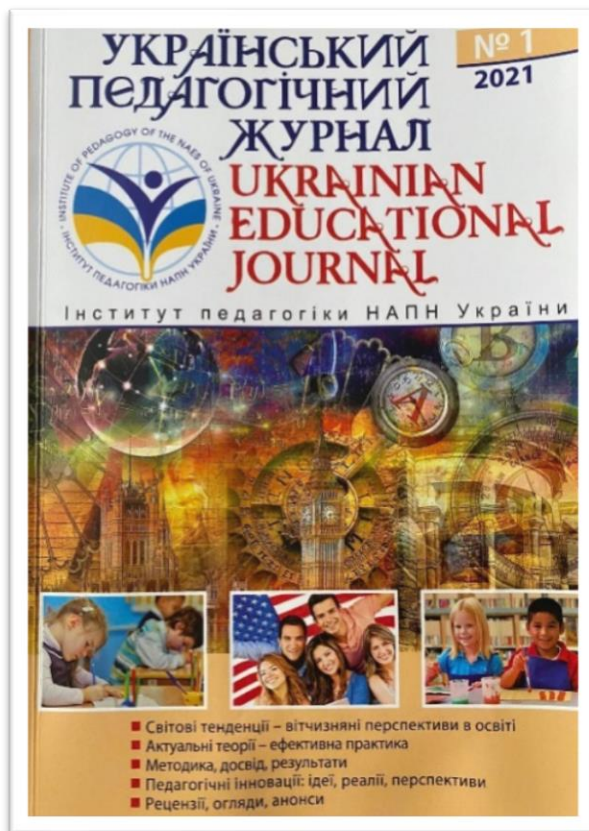
можливо, найважливішою його характеристикою.

Інформація – відправний пункт критичного мислення. Постановка питань у критичному мисленні. Переконлива аргументація – основа критичного мислення. Соціальність критичного мислення. Зміст, цілі і завдання технології розвитку критичного мислення. Стадії виклику, осмислення змісту, рефлексії. Такі тези даної статті.

І як висновок: кожен учень, незважаючи на авторитети, виробляє свою думку в контексті навчальної програми.

Серед результатів освіти для студентів філології передбачено такі здатності, як бути критичним і самокритичним, вміти критично мислити – саме про це наступна стаття:

Гусленко, І. Професійна компетентність перекладача при навчанні редагування письмового перекладу в контексті формування критичного мислення [Текст] / І. Гусленко // Український педагогічний журнал. – 2021. – № 1. – С. 43-51.

У статті розглянуто проблему формування критичного мислення, що є складовою їхньої професійної компетентності, та надано дидактичне обґрунтування процесів розвитку критичного мислення під час навчання редагування письмового перекладу.

Проаналізовано етапи здійснення письмового перекладу та алгоритми редагування тексту перекладу на різних рівнях залежно від виду редагування.

Обґрунтовано важливість класифікації перекладацьких помилок для ефективного редагування тексту та

оцінки якості перекладу. Висвітлено умови, завдання та методи формування критичного мислення на заняттях.

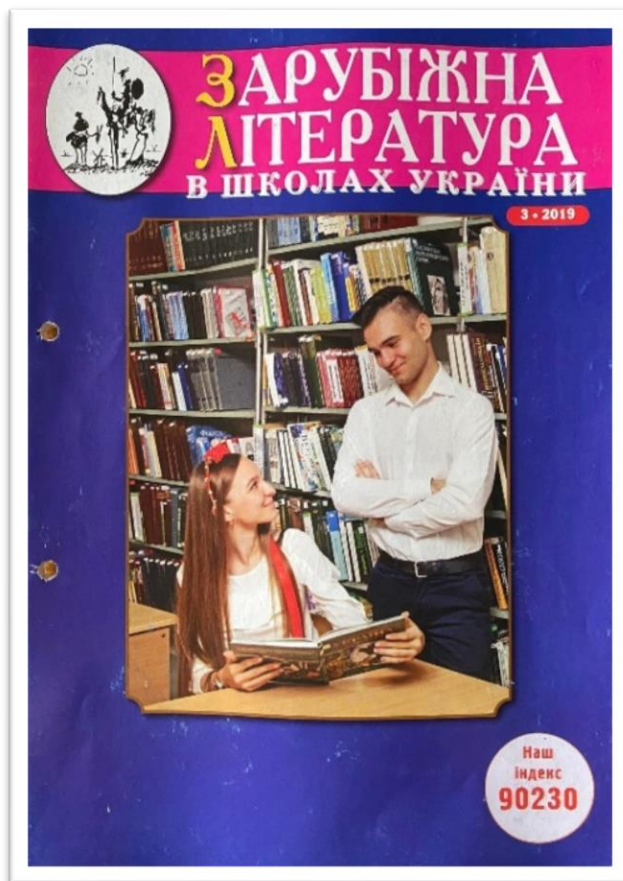
Мета статті полягає у виокремленні значення критичного мислення в процесі формування перекладацької компетентності під час навчання редагування письмового перекладу в аспекті роботи з помилками. Разом із тим критичне мислення, яке характеризується здатністю оцінювати інформацію, синтезувати її, надавати оцінку, обирати рішення тощо, є важливою складовою професійної діяльності перекладача.

Критичне мислення є складним процесом, який починається з ознайомлення з інформацією, а завершується прийняттям певного рішення. Тут розглянуті і основні його характеристики, і етапи, з яких воно складається. А також компоненти, з яких складається методична модель пізнавального процесу в контексті розвитку технології критичного мислення.

«Отже, нині роль учителя полягає в тому, щоб кожна дитина не просто запам'ятовувала готові знання, а насамперед прагнула до самостійного пошуку відповідей. Це сприятиме формуванню у школярів навичок дослідницької діяльності, зроджуватиме інтерес до вивчення предмета, розвиватиме критичне мислення...».

Для того, щоб усвідомити сутність поняття «критичне мислення», авторка наступної статті знайомить читачів з різними визначеннями:

Богосвятська, А.-М. Ключові життєві уміння XXI століття в школі [Текст] / А.-М. Богосвятська // Зарубіжна література в школах України. – 2019. – № 3. – С. 5–10.

В статті подається класичне визначення Джона Дьюї, сучасне визначення поняття Британської Ради.

А от із книги Даніеля Уїллінгема «Критичне мислення» важко навчити – пояснює автор і чому саме. Які саме, на думку автора статті, основні риси критичного мислення є.

Також наводить приклади з фільмів і виносить на розсуд читачів певні ситуації.

«Треба самим думати про те, що ми читаємо, а не приймати на віру те, про що думає автор.

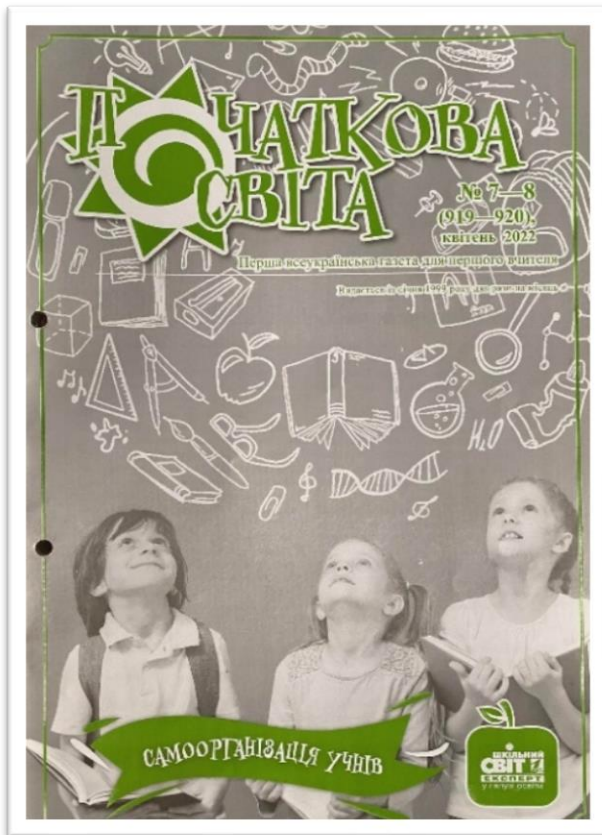
Потрібно розвивати власну думку».

«Коли хтось думає, що все знає, їм потрібно розглянути інші аспекти» – підводить підсумки автор.

Одним із головних завдань сучасної системи освіти є підготовка молодого покоління до активної творчої діяльності, вміння приймати зважені рішення в нинішніх умовах.

Саме тому на сьогодні важливу роль відіграє критичне мислення, яке є основою навчальної діяльності, як стверджує автор наступної статті:

Борей, О. Розширення меж [Текст] : використання технології розвитку критичного мислення / О. Борей // Початкова освіта. – 2022. – № 7/8, квітень. – С. 52–61.

Автор розкриває поняття «критичне мислення», яке воно є.

Актуальність розвитку такого мислення особистості зумовлена інтенсивними соціальними змінами. Автор доводить саме доречність аналізу процесу формування та розвитку критичного мислення.

В статті говориться про розвиток критичного мислення учнів у процесі навчання, на що здатна критично мисляча людина, технологію розвитку такого мислення, що означає навчитися мислити критично.

Йдеться мова про вікові особливості й освітній процес, а також про методи розвитку критичного мислення.

Дуже важливо розвивати критичне мислення в дітей в наш час – такий висновок робить авторка статті, – подбати про те, щоб вони вміли відрізнити сіре від білого...

Презентувати основні характеристики критичного мислення, акцентувати увагу учасників на перевагах критичного мислення над звичайним; продемонструвати на практиці ефективність технік критичного мислення – мета наступної статті:

Шевченко, О. О. Критичне мислення: ключові характеристики та вправи для його розвитку [Текст] : (майстер-клас) / О. О. Шевченко // Управління школою. – 2018. – № 19/21. – С. 58–64.

На основі майстер-класу автор знайомить, акцентує увагу читачів на особистих характеристиках, намагається створити атмосферу довіри.

Знайомить з етапами базової техніки формування критичного мислення, як і чому не варто плутати критичне мислення з простим запам'ятовуванням чи розумінням складних ідей, або творчим чи інтуїтивним мисленням.

Подані важливі ключові характеристики, які має критичне

мислення.

Критичне мислення, безсумнівно, є актуальним трендом сучасної освіти. Якщо людина має навички критичного мислення – це означає, що вона вміє долати сумніви, аналізувати інформацію, протистояти різноманітним впливам і маніпуляціям.

Мета поданого майстер-класу познайомити, акцентувати увагу на особистих характеристиках, створити атмосферу довіри в групі, заохочувати до участі та взаємної підтримки.

І, безумовно, критичне мислення, є фундаментом сучасної освітньої системи, про що свідчить Концепція нової 12-річної загальноосвітньої школи. Згідно з Концепцією, формування критичного мислення вчителів розглянуто у статті:

Гутак, І. О. Формування критичного мислення вчителів [Текст] / І. О. Гутак // Управління школою. – 2019. – № 13/15. – С. 15–18.

У статті обґрунтовано необхідність розвитку критичного мислення вчителів як передумови формування ключових компетентностей випускників вишів.

Методичний супровід презентовано за допомогою розроблення циклу тренінгів, що надає можливість ознайомити вчителів із базовими методами, прийомами, стратегіями технології розвитку критичного мислення. Цих мисленнєвих операцій необхідно навчати, а далі – удосконалювати їх, тренувати. І саме

школа є ідеальним майданчиком для цього.

Сучасне суспільство, в якому росте та виховується молоде покоління, висуває нові вимоги до особистості. Тепер завданнями школи і освітнього процесу є: отримання і обробка інформації, виокремлення основного, з великого масиву інформації, швидка орієнтація в конкретній ситуації, а, отже, роль вчителя – виховати соціально-адаптовану особистість. Щоб стати успішним і досягти бажаного результату, нам необхідно постійно розвиватися і вдосконалюватися.

Критично мислити і вміння формувати критичність мислення в учнів є показником рівня професійної компетентності педагога. Від того, як педагог зможе показати для учнів переваги критичного мислення, забезпечити сприймання, запам'ятовування, розуміння, осмислення залежить продуктивність діяльності учнів, а, отже, і ефективність самого процесу навчання.

Шановні користувачі!
Всі документи, представлені в огляді,
доступні в фонді Наукової бібліотеки.
За більш повною інформацією з даної проблематики
пропонуємо звернутись до
<https://library.sspu.edu.ua/>

Огляд підготувала
завідувачка сектором Стельмах А. М.